

Moartea lui Marco Krale (Crăișorul)

Legendă populară sârbească —

Soseste viteazul, Kraleviciul Marco, 'Nainte de soare, Duminica sfântă La poale de munte ce-i zice Urvina. Când Marco se urcă spre vârful de munte, Se clatină Şarat și-i tremură trupul, Se clatină și lacrimi din ochii săi varsă. Și-l doare pe Marco, la suflet mi-l doare, Se'ntoarce spre Şarat ş'astfel îi grăiește: "Vai, Şarat, vai, calul meu sprinten și iute, O sută și șaizeci de ani, vezi, trecură, De când zi și noapte trăim împreună, S'odată, voinice, tu n'ai știut să tremuri, Si astăzi te clatini și-ți tremură trupul Te clatini și lacrimi din ochi-ți se varsă. Păzească-ne Domnul, dar văd nu-i a binel Eu nu știu pe care năpasta-l pândește, Pe capu-ți sau capu-mi un rău o să cadă!".

Când calului Marco astfel îi vorbește, Un strigăt dă vila (1) din sus din Urvina. Ea strigă și-l cheamă pe Marcu pe nume: "Ei Marco, cumetre, Kralèvice Marco, Au nu știi, măi frate, ce tremură Şaraț? Pe tine te plânge, pe tine stăpânul, E vremea 'mpreună să nu fii cu dânsul". Spre vilă se'ntoarce și-i zice viteazul: "Frumoasa mea vilă, amută-ți doar glasul! Nu-i chip ca de Șaraț departe să m'aflu. Cu el străbătut-am pământ și orașe Din soare-răsare pân'n soare-apune, Si cal decât Şarat mai bun nu se află Nici voinic pe lume mai bun decât mine! Cât capul la locu-i pe umeri îmi şeade. Tovarăș mi-i Şarat de zi și de noapte' Si vorba-i întoarce cea vilă frumoasă: "Fârtate iubite, Kralèvice Marco, Nu-i om să-l răpească pe Sarat cu sila Si nu-i cu putință să mori, o viteze, De mână voinică, de săbii tăioase, De lance de luptă, de greaua măciucă. De nimeni pe lume tu nu știi ce-i frica. Dar boala te-așteaptă, ca moartea să-ți deie. O boală ce Domnul din cer ți-o trimite. De nu dai crezare cuvintelor mele. Din vârful de munte aruncă-ți privirea, Aruncă-ți privirca din dreapta spre stânga. Vedea-vei cum falnici doi brazi că se nalță, Cu dreptele vârfuri pădurea întrecând-o. Pădurea ce-i mândră de verdea-i podoabă, Iar brazii un izvor umbresc printre dânșii. Acolo pe Şarat îndreaptă-l și du-te S'apoi să descaleci și leagă-l de arbori, lar tu spre fântână te-apleacă, priveste, Vedea-vei în apă cum chipu-ți arată, Vedea-vei și ceasul când moartea te-așteaptă"

Ascultă viteazul ce vila-i grăiește S'atunci când ajunse pe creștet de munte Si-aruncă privirea din dreapta spre stânga Si vede cum falnici doi brazi că se 'nalță Cu dreptele vârfuri pădurea 'ntrecând-o, Pădurea ce-i mândră de verdea-i podoabă. Spre-acolo se'ndreaptă Kralèviciul Marco Si-l leagă pe Şarat de bradul cel falnic, Îar el spre fântână se-apleacă, privește, In apă să-si vadă cum chipu-i arată. Se uită, se vede și-atunci înțelese, Că coasul de moarte aproape-i să sune. In lacrimi vorbeste, în lacrimi siroaie: "O lume ce 'nșeală, tu floare frumoasă! Frumoasă fuși, lume, dar scurt îmi fu traiul, Träit-am în tine doar ani vr'o trei sute! S'acuma e vremea să plec pe vecie". Grăește și sabia din brâu-i o trage, De calu-i, de Sarat se-apropie Marco, Odată-l lovește și capu-i retează, Ca Şarat în mână de Turci să nu cadă, Si'n slujbă la duşman n'ajungă sărmanul, În vase de-aramă cărându-le apă. Apoi mi-l îngroapă, mai bine-l îngroapă, De cum îngropase pe frate-so Andra. Iar sabia 'n patru o rupse cu mâna-i, Ca Turcii pe dânsa stăpâni să n'ajungă S'apoi să se 'ngâmfe și lumei să spună, Că lor le rămase în dar dela Marco, Si lumea creștină pe el să-l blesteme. Iar lancaa-i de luptă în șeapte o rupse Svårlind printre ramuri bucățile toate. Apoi buzduganul cel greu și puternic, Luandu-l în mână, în mâna sa dreaptă, De sus din Urvina, din crestet de munte. L'aruncă în marea adâncă ș'albastră. L'arurci zicându-i aceste cuvinte: "În ziua în care din apă eși-vei, Eși-va pe lume viteazul cel mare".

Când Marco rămase făr' armele sale, Sezu si îsi scoase din brâu călimara Si scoase din sânu-i hârtie nescrisă Si scrie cu mâna-i o carte voinicul: "Oricine veni-va la munte 'n Urvina. La izvorul rece, la brazii cei falnici Si-acolo ntâlnește pe Marco deliul, Să știe că Marco e dus de pe lume! Găsi-va pe dânsul trei pline chimiruri, Ducați sunt în ele, ducați toți de aur. Din trei să-și oprească doar unul din parte-mi, Să-i fie drept plată că-mi sapă mormântul; Al doilea să-l deie la sfinte biserici.

Cu-al treilea s'ajute pe schiopii și orbii. Ca orbii să meargă prin lumea cea largă, Să-l cânte pe Marco și slava-i cea mare!" — Când Marco hârtia cu scrisu-i o umple, O atârnă de cracă, de bradul cel verde, Așa ca drumețul trecând să o vadă. Apoi în fântână svârli călimara, Isi coase dulama, dulama sa verde, O așterne pe iarbă, subt umbra de arbori, Isi fece și crucea, se ntinde pe haină, Se culcă, ca pe-urmă să nu se mai scoale.

Stă mort acum Marco la recea fântână. O zi după alta trecu săptămâna. Oricine pe-acolo i-e drumul îl vede, Gândesc dar drumeții că doarme viteazul, Si fug, fug departe, cu toți ocolindu-l, De teamă pe Marco din somu să-l trezească. Dar unde-i norocul, acolo-i și răul, Si unde stă răul, norocul iar vine. Norocul îndeamnă pe starețul Vasa, Pe Vasa din alba biserică veche Ce-i zice Vilindar din Sfânta Agora, Pe el și-Isaia, cel diacon mai tânăr. — Când Vasa pe Marco îl vede că doarme, Un semn dă cu mâna și ncet îi șoptește: "Domol, Isaio, să nu-i stricăm somnul, Că rău este Marco din somn când îl turburi Şi poate'n mânie pe noi ne omoară" Privind cum tot doarme viteazul subt arbori, Zărește pe cracă și cartea cea scrisă. O pune 'nainte-i și vede co scrie, Iar cartea doar spune că mort este Marco. Descalecă Vasa și merge spre Marco L'atinge cu mâna-i, l-apucă și simte, Că Marco murit-a, de mult el murit-a.

Si plânge și lacrimi tot varsă cel staret, De dorul lui Marco ce mult îl iubise. Chimirele pline le ia de pe Marco Si Vasa cu ele so ncinge pe dată. Apoi se gândește cam unde-ar fi bine Pe Marco să ngroape, mormântul să-i sape. Gândește, gândește, dar alta nu face, Ci 'ncarcă pe calu-i cel trup fără viață Și-l duce la țărmul de mare, la locul În care-i așteaptă corabia gata. Intr'însa mi-l puse și așa ei porniră Spre Sfeta Agora, cea sfântă, slăvită. Ajung la Vilindar, biserica veche, drept înlăuntru pe Marco mi-l duse, Si-i face cucernic a mortilor sluibă. Îar trupu-i îl pune în veci spre odihnă În mijlecul albei și vechei biserici. Așa făcu Vasa, cumintele staret. Pe groapă și cruce nimica nu scrise, Să nu știe nimeni mormântul lui Marco, Să n'afle dușmanii și să se răzbune.

Tradusă din originalul sârbesc de N. BATZARIA

NOTA. D-ruul Voislav M. lovanovici, autorul anei antologii de cântecele populare sărbești, scrie următoarele despre Urvina: "Urvina însemnează o coastă de munte rapoasă din care se năruie din când în când pământul. Nu se știe aicea care este muntele în teancurile informe de moloz, ticluindu-și adăposturi vremelnice ce ar fi purtat acest nume. Oricum, se vede că poetul popular l'a făcut după numele locului Rovine unde a pierit Marco în anul 1394". In adevar, se stie că Marcu Crăișorul s'a luptat ca vasal al sultanului împotriva lui Mircea cel Bătrân la Rovine și că și-a găsit acolo moartea.

In privința morții lui la Rovine sunt frumoase legende în literatura populară sărbească.

Pădurarul și dracii

Pădurarul dormia în poiană, învăluit în cojoc; cu flinta ală-

Tenebre se spărgeau în coama păduriștei și cerul scânteia

Era poate frumos, precum scrie în cărți și precum ne au învățat strămoșii că privelistele îngrozite trebuie să fie mândre. Dar cum ochiul nostru nu știe prețui nici mândreța, nici frumuseța, s'ar putea spune fără teamă de desmințire, că nu se știe bine. E un fel de portiță de fugă.

Ceeace s'a văzut însă în acea noapte și ar putea vedea până și tâmpii cu obrazul vinețiu și buzele strânse în baere de

fățărnicie e o haită de drăcușori.

Dintr'un desis de corni sau aluni au ieșit ca un roi de viespi și au purces în danț nebun împrejurul pădurarului. Dantau cu picioarele căprești lipite de cap ca niște urechi de măgar, cu mâinile prelungite cu râme în loc de degete și nu li se deosebiau măcar mădularele trupului. Dar somnul fără vise și tihna azurie a pădurarului îi în-

tărîta la nebunie. Cei sărmani n'au dreptul să fie limpezi și fără gânduri, ci trebuie să se trudiască întru veselirea celor chiaburi. Așa i-a învățat pe oameni înțelepciunea veacurilor: așa știe și firea.

Pentrucă era urît și gras pădurarul, s'au sfătuit ei, cei drăcușori, să asvârle asupră-i năpârcile și șopârlele. Dihăniilor nu li mirosea însă bine carnea cu gust de păcură și au fugit ca la împrăștierea unei tămâeri de cădelniță, ascunzându-se sub vreascuri și frunze. Dar trupul culcat cu fața în sus le ațâța cruzimea și drăcușorii neputându-se sluji de argații solzoși, mai vrednici în încăpățânarea lor decât oamenii, își înfipseră dinții, ghiarele, rupând cu ușurință câte o bucată de carne.

lăudând cu sudălmi și binecuvântând cu anateme pe vajnicul lanterna lui Sufrin.
Lor stăpân; Lucifer.

Stratagema

(Feciorul lui Nenea Tacke Vameșul)

Sufrin, anticarul Udricanilor, coborîse penița de tinichea din pironul firmei, și trecând legătura peste scândurile în cari se mai înghesuiau fosilele câtorva "Devirisuri" și "chei" trase la poligraf, și-a luat fata îmbătrânită în librărie, condici de "profit și pierderi" și parigina pe lângă pântecul cărcia își perpelise scorbutul rebel, și a trocut "vadul" peste Dobroteasa, între simigiriile Podului-Beilicului, din coasta gârlii, în cârca lui Meraru Cocosatu, într'o prăvălioară cu odăița ei, umedă și joasă, păstrând în scorojala păreților și înburdușala dușumelelor, duhoarca râncedă a cocioabelor din cari au plecat zărecile lungi și incurabile! Aci își cărase Sufrin gutosul, taraba lui plină cu pastele, ghiozdane și rotogoale, dulapurile cu jucăriile rânjite, rafturile cu măștile Purimului, polițele cu aquarele și garnituri de trenuri, pelicani de bumbac și păpuși umplute cu tutun. În îngrămădirea asta de mărunțișuri, culori și tinichele, în zornăiala manufacturilor, marchidăniilor și a momelilor de tot soiul, false și văpsite prost, slab încleite și îmbrăcate anapoda, păstrând tragic de neverosimil și anost, înfățișarea aparentă a vieții, a mișcării și a estetic i. - în pepiniera asta de sarlatanie, fard si schimonoscală, în care, reușita corijențelor își găseau naufragiul definitiv, s'a ivit întro vreme, printre zâmbetele otrăvurilor din ferestre, pentru dezesperarea scăpătăciunii și a furtisagului, bizara și mult dorita "Lanterna magică". Lângă geamul lui Sufrin ni se mutase vacul, în vitrina lui ne păcăleam jindul, de pragul lui potovit, ni se pironise himera iluziei de a pleca la subțioară cu magina cea isteață, al cărui coș prefira domol, sulul plăpând al furului svonit din rotițele minuscule ale batozei de tinichea, poruind din mocneala lămpei îngândurate, din pântecul ei roșu, răsucindu-se un timp în lumina o cheanului și înălțându-se apoi îngândurat spre jucăriile mirate, infectând galantarul scund și opărind ierbele de roriile mirate, infectând galantarul scund și opărind jerbele de rotogoale. Mantaua ei urzită din mici romburi încondeiate risipindu-se apoi într'o puzderie de mici poligoane multicolore, o învăluia cu grația scumpetei, peste care, mijea țanțoș coșul, cu fumul lui sfios și potolit, așezându-ne pe gene, lacrimile dis-perărei. Vreme îndelungată am împovorat vitrina anticarului Sufrin scotocind cu privirile, legăturile cumpărăturilor și în care și-ar fi găsit sfârșitul, nostalgia speranțelor întârziate. Dar mașina urma să-și trimeată țanțoșă fumul ei îngândurat, printre brădisuri de tinichea și păpuși bătrâne, prost tunse: lampa do-gorea încă în pântecul înroșit de gaz, omul din..., film" se în-chiondora spre noi, nedefinit, ccilămbăiat, așa cum încremenise în rulaj, anost și mirat, jucăria cea superbă sta neclintită pe estrada ei de ademeniri, printre secăturile văpsite, mărind exas-perarea și ațâțând jinduiala! Visul era infinit; renunțarea de a mai contempla încă zadarnic, miracolul din fereastra anticarului întârzia, fumul firav din coșulețul cel iscusit, filtrat prin poligoanele stacojii, transforma deliciul în basm. Golăneții de noi, momiți de dorința împlinirilor mărunte, trăiam truda frământărilor. chibzuind pogorîrea Îanternei intransigente, din geamul lui Sufrin — magica năzuință a sărăciei și a irealizării visurilor de orfani. Târziu și anevoios s'a hotărît "cinematograful" lui Sufrin să se coboare dintre franjurile de tinichea, obrazele de mucava și baloanele de guta-percă, și să ne cadă în poală, în poala în care aduceam minunile unei "stratageme" și pe care le-am deșărtat, în suspinele emoției, pe taraba anticarului prăsit în Podul-Beilicului, între percții simigiriilor Flămândei, pentru a ne aduna, cu jucăria lui poznașă, toți covrigii dela gură.

Până să se ivească panglica de oțel a inginerului și târnăcoapele picherilor, a mai trecut un rând de troene peste o-lanele bunichii Tarsita, îmbrâncind învelișul și năruind podinele. Ferestrele se înghesuiseră posomorîte, în prispe, parmalâcii în-clinau îngândurați spre bătătură. Cei mai mulți dintre adăpostiții Discordiei, își luaseră copăile în care se scursese lacrimile dejcheturilor, risipindu-se prin hrubele Olympului. Căpitan Costache, țiitorul de registre dela Domenii, se pusese chezaș catastrofei, anunțată de târnăcoapele Primăriei, sfidând tragedi năruelei, printre uliciorile Tarsiții. Dar nu s'a scurs atâta vreme cât ar fi sccotit "Căpitanul" pentru ca să se producă catastrofa. Moina se abătuse încropită pe maidanele lui Enăchiță Văcărescu, șindrila trosnea în molozul muced al dărăpărilor și, cam pe vremea Probejeniei, "patrimoniul" cantaragiului din Oltenița veche s'a firimițit ca de o vrăjire, sufocând corcodușii, înălțând funinginile deznădejdiei, și oprind oamenii "tăerii" cu

târnăcoapele în sus! Căpitanul dela... Domenii, a mai tânjit o vreme printre sghiaburile deșălate cari își picurau înlăcrămarea cea din urmă Dar încropeala lor subredă, prăvălindu-se și ea în măcinișul dărâmăturilor, iar piatra "cubică" a comunei trecând chiar prin bătătura cantaragiului, țiitorul de registre și-a dus pribegia, femeia și sipetul cu... chirie. Amar se mai înghioltea biata madam căpitan Linaș, într'o săliță din Broșteni, pe din două cu Mitana spălătoreasa suburbiei. Cocioaba se înăbușea într'o plută care se ăschira pe toată bucata de cer, înramată de linia oblăduită a învelișului dășirat pe toată pârtia lăturilor, și de ardezia Abatoriului, asfexiind obidiții Broștenilor, dintr o parte cu umbra copacului igrasios, dintr'alta cu fumurile tăerii, și așternând pe duşumelele Linaşului, pecinginele întristării. Și într'un înmurgi înflăcărat, în apele căruia se răsfrângea toată poezia obosită a cerului, poleindu-i oglinzile cu arama toamnei, m'am prelins, gârbovit și îngrijorat printre pervazurile înomolite în negurele lutii, strângând la piept, lanterna lui Sufrin și bâjbâind vizuina lui Linas. Aci am așezat mașina anticarului, cu lampa ei uimită orânduind spre uimirea deznădăjduită a Mitanei, pregătirile minunei. Și s'au prelins în tinda neguroasă a femeei Căpitanului contribuitorii dezrobirii jucăriei, rățoindu-se unul la altul, după greutatea părții de sacrificiu adus. Și "debutul" s'a înfiripat nesigur și anevoios, pe urzeala otrepei, spânzurată de o cercevea i un burlan. Și îndată s'a ivit, printre privirile năucite ale Linașului, enorm holbate de ochianul care încrustase un ochi de foc în lumina otropii, omul scălămbăiat, pârjolit de focul lămpii care își juca para din fitil, în poligoanele văpsite din pântecul mașinii, se ivi în casă, trecu de linia zugrăvelii, fulgeră rânjit o clipă, în negurele colțurilor și se slei apoi de bârnele tavanului. Și Mitana, a țipat în jumătatea săliții, s'a înbrâncit în uşa Linaşului, spărgându-și râsul lăbărțat în cortină s. lesnindu-și pulpele ei de spălătoreasă proastă și vânjoasă, cu mâinele butucănoase și lustruite de borax. Și omul din "film" s'a repezit din tavan, a topăit o vreme pă sobă, a fulgerat în razachia spânzurată în grinzi, s'a prelins pe după burlane, s'a năpustit în brațele spălătoresei exaltându-i hazul ci voluptos, a suit pe cos, și stingând lampa, s'a topit în pântecul lanternei. și Mitana, iar a început să urle, bătându-și șorțul ud de rufe cu palmele, speriată de minunea din perdea, omul din ochean s'a vit iar în punctul de foc din otreapă, s'a învârtit un timp în globul aprins, a tâșnit pe coș, s'a suit din nou pe sobă, s'a strâmbat la Mitana, a ciugulit din razachia grinzilor și s'a co-

borît pe păreții dinspre plută, murind în lampă. Si tot în lampa mașinei din geamul anticarului schilod, a pierit într'o seară sticloasă de toamnă, îngândurarea din pragul Şi pentrucă n'aveau nici sare, nici ardei, nici foc s'o frigă, și nici cățele de vânat care s'o mănânce, o mâncară ei însăși, Costache din Broșteni, care doborîse din buruienele de tinichea,

SARMANUL KLOPSTOCK

Din istoricul epigramei românești

II. Anton Pann (1794-1854)

1. Epitaful unei mueri de către bărbatul ei

Aici zace nevastă-mea din bună norccire: Zace-atât pentru a mea cât și-a ei liniștire (1).

2. Epitaful unui bețiv

Aici, drept cârciuma asta, e, cu jale, îngropat Un următor deopotrivă bețivului Leonat Care rânduise'n vieață: al său venit - mult-puțin -Să-l dea pentru băutură, să-l jerfiască pentru vin. Cât a trăit, niciodată apă n'a cerut să bea, Când vroià un râu să treacă, ochii pe pod închideà; Treaba lui nu erà alta decât: să toarne'n pahar. Să-l ridice, să-l goliască și să-l umple la loc iar (2)

3. Epitaf

Aici s'a mutat cu jale, In cel mai din urmă an, Cel ce, în cărțile sale, Se subscrie Anton Pann.

Acum mâna încetează, Ce la scris mereu sedeà. Nopți întregi nu mai lucrează La lumină cărți să dea.

Implinindu-și datoriea Şi talantul ne'ngropând, Si-a făcut călătoriea Dând, în lume, altor rand.

Culese și publicate de PAUL I. PAPADOPOI

1) Din: Spitalul amorului. Buc. 1850-1852. 2) Din: Cântătorul beției. Buc. 1851-1852. 3) Fragment din "O diată". Buc. 1849-1854.

P. S. Subjectul sălbăticuței epigramatice "Epiteful unet muleri de către bărbatul ei" e cunoscut în Franța depe la mij-locul veacului al XVIII-lea. Un distih al lui Henry Ioseph Dulaurens, vodevilist, antijezuit, anecdotier și epigramist, aver

> Ci-git ma femme. Ah! qu'il est bien, Pour son repos et pour le mien!

BARBU LAZAREANU

Bibelou

Cu trista-ți privire, sfioasă, Cu zîmbetu ți fin, dantelat, Tu pari, grațioasă, - o marchiză De Saxa, cu părul pudrat.

Cu zîmbetu-ți fin, dantelat, Tu pari, gratioasă, - o marchiză, Ce poartă în ochi, ne 'ncetat, Ce poartă eternul regret Al timpului ei — ce-a sburat Pe àripe de menuet..,

Medallon

Si gura surîde din plin, - Un surîs de o clipă - 'ntristată... Tu pari amintirea lăsată De-o mînă de-artist florentin...

Suvitele blonde se lasă Să-ți pue pe gene-un sărut, Suvițele blonde se lasă... Și 'n ochi, tu ții prins, ca 'ntr'o plasă Surîsul de-o clipă — tăcut...

Portret

Cu ochii bolnavi de visare, Cu chipul tău palid și-oval, Tu pari-un portret medieval De tristă domniță - ce-așteaptă De-o clipă sau chiar de-o vecie, Cu zîmbete triste pe gură, Să treacă 'mbrăcat în armură, Iubitul ei care 'ntîrzie...

Miniatură

Cu-ovalul feții tale-atît de fină, Cu'n zîmbet grațios și trist - pe gură Tu pari o delicată miniatură Ce stă imaculată 'ntr'o vitrină.

Pastel

Cu părul tău blond și buclat, Cn ochi-ți senini de cleștar, Tu pari gratioasă, - un portret Din època lui Fragonard.

Cu părul ce-alunecă 'n valuri, Tu pari, grațioasă, — un portret Din època de madrigaluri, Pe când se dansà menuet.

Alexandru Bilciurescu

1) Vilă, un fel de zână aeriană.